

DOI <https://doi.org/10.32837/app.v0i64.204>

УДК 327.56(477)

Лобода К. С. (Комитет ВРУ з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів)*

СОЦІАЛЬНИЙ ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА ПРОТИДІЮ СЕПАРАТИЗМУ В УКРАЇНІ

SOCIAL INFLUENCE OF THE STATE ON THE COUNTERACTION OF SEPARATISM IN UKRAINE

***Kseniya Loboda** – PhD in Law, Chief Advisor to the Committee Secretariat on Social Policy and Protection of Veterans' Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine (5, Hrushevskogo str., Kyiv, Ukraine).

Abstract

According to Article 1 of the Constitution of Ukraine, Ukraine is a sovereign and independent, democratic, social, rule of law. Article 2 states that Ukraine is a unitary state.

It is obvious that in 2014 Euromaidan caused crystallization of value and territorial separatism of different regions of Ukraine, which will be stimulated by state and public organizations of the neighboring country.

According to historical experience, supporters of separatism can resort to non-violent actions (propaganda actions, activities of political parties, public movements, holding mass rallies, referendums, etc.) to achieve their goals, as well as to use armed forms and methods of struggle (terrorist acts, acts of terrorism, diversion the use of rebel-guerrilla tactics, etc.). Accordingly, the methods used by States to preserve territorial integrity can be roughly divided into two main types: non-violent and violent (violent or repressive). Nonviolent methods include political and economic measures, including: sound social policy.

The temporary occupation of the territories of the Autonomous Republic of Crimea, in Donetsk and Luhansk regions, has adversely affected the entire spectrum of the rights of their inhabitants and, in many cases, caused their forced migration.

According to the Ministry of Social Policy of Ukraine, as of October 2019, 1 million 413.6 thousand internally displaced persons from Donbass and Crimea were counted in Ukraine. Including - more than 785 thousand pensioners, 240 thousand children and approximately 48 thousand persons with disabilities.

According to international experts, Ukraine does not take sufficient measures to respect the rights of its citizens affected by the annexation of Crimea and the war in the east, as envisaged by its obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights ratified by Ukraine on 19 October, 1973.

Discrimination in the exercise of the right to social protection can be considered one of the most widespread forms of discrimination against persons affected by the conflict. The right to social security and protection is one of the fundamental human rights, as reflected in the international human rights treaties to which Ukraine is a party. The right to a pension is an integral part of social protection and social security.

In fact, the additional conditions imposed for receiving a pension by internally displaced persons do not apply to all other pensioners of Ukraine, are discriminatory and do not meet the criteria of necessity and proportionality.

Thus, the separatist processes are negative for the Ukrainian State as a whole: the mechanism of functioning of the political system is broken, the legitimacy of the central government is falling, the national policy is undergoing a crisis. Separatism, by threatening state sovereignty, undermines territorial integrity, violates the state's geopolitical security principles, lowers its international prestige and lowers social standards for citizens.

In view of the above, to prevent manifestations of separatism, it is necessary to increase the social standard of living of citizens, especially in the territories that need to be returned to Ukraine.

Keywords: *separatism, internally displaced persons, pensions, temporarily occupied territories.*

Відповідно до статті 1 Конституції України Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. В статті 2 йдеться, що Україна є унітарною державою.

Сепаратизм (від лат. *separatio* – відокремлення) – це прагнення окремих груп населення чи організації до відокремлення, відособлення; рух за надання частині держави права автономії або за її повне відокремлення й створення нової держави. Цей загрозливий процес активізується в певних умовах, під впливом різних груп факторів, пов'язаних із політичною, соціальною та соціокультурною трансформацією суспільства, істотним ослабленням або посиленням центральної влади (Герасіна, Погрібна, Поліщук, 2015).

Необхідно відзначити, що сепаратистські рухи активізуються тоді, коли загальне соціально-економічне становище в країні різко змінюється або коли настає політична нестабільність.

Очевидно, що Євромайдан у 2014 році викликав кристалізацію ціннісного та територіального сепаратизму різних регіонів України, котрі стимулюватимуться державними та громадськими організаціями сусідньої країни.

Досвід протидії сепаратизму у країнах Західної Європи має найбільш давню традицію та охоплює практично двовіковий період. На цьому етапі хоча силові методи не виключаються керівництвом держав регіону, проте вони не є основним засобом забезпечення територіальної цілісності та внутрішньополітичної стабільності й застосовуються тільки тоді, коли цього вимагають інтереси забезпечення національної безпеки, а застосування інших методів неможливе або неефективне. При цьому основною метою діяльності державних органів у сфері протидії сепаратизму є створення таких умов, за яких здійснюється ефективно управління дезінтеграційними процесами. Вбачається, що такий підхід забезпечує те, що ці процеси позбавляються руйнівного потенціалу, а сама ідея відокремлення з часом втрачає свою популярність серед населення. Прикладом управління дезінтеграційними процесами може слугувати історія розпаду Британської імперії і створення Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. На початкових етапах дії британського уряду можна охарактеризувати як жорсткі та репресивні. Проте з часом з'являлося розуміння, що лише силовими методами неможливо втримати колонії, тож уряд доклав багато зусиль, намагаючись зробити свої колишні колонії союзниками (Резнікова, Місюра, Дрьомов, Войтовський, 2016).

Значні сепаратистські настрої нині існують в Іспанії, і сконцентровані вони переважно в Каталонії та Країні Басків. Слід зазначити, що на відміну від Донбасу сьогодні політичні лідери цих регіонів прагнуть діяти в рамках правового поля Іспанії без використання насильницьких методів.

Як свідчить історичний досвід, прихильники сепаратизму для досягнення своїх цілей можуть вдаватися як до ненасильницьких дій (пропагандистські акції, діяльність політичних партій, громадські рухи, проведення масових акцій, референдумів тощо), так і застосовувати збройні форми і способи боротьби (терористичні акти, диверсії, використання повстансько-партизанської тактики тощо). Відповідно до цього методи, що застосовуються державами для збереження територіальної цілісності, можна умовно поділити на два основні типи: ненасильницькі та насильницькі (силові або

репресивні). До ненасильницьких методів можна віднести заходи політичного та економічного характеру, зокрема: виважена соціальна політика (Резнікова, Місюра, Дрьомов, Войтовський, 2016).

Тому, на особливу увагу заслуговує соціальне забезпечення населення на достатньому рівні.

Тимчасова окупація території Автономної Республіки Крим, у Донецькій та Луганській областях негативно позначилася на всьому спектрі прав їх мешканців та, в багатьох випадках, зумовила їх вимушену міграцію.

За даними Міністерства соціальної політики України станом на жовтень 2019 року в Україні обліковано 1 млн. 413,6 тис. внутрішньо переміщених осіб з Донбасу і Криму. У тому числі – понад 785 тис. пенсіонерів, 240 тис. дітей та приблизно 48 тис. осіб з інвалідністю (Внутрішньо переміщені особи. *Офіційна веб-сторінка Міністерства соціальної політики України*).

Необхідно підкреслити, що соціальні права не обмежуються лише отриманням пенсій та виплат на дітей. Разом з тим, внутрішньо переміщені особи звертаються також і з питань, пов'язаних із отриманням різного роду соціальних послуг; щодо працевлаштування, професійної підготовки та освіти; доступу до культури; допомоги у вирішенні житлового питання; охорони здоров'я та медичної допомоги.

За висновками міжнародних експертів Україна не вживає достатніх заходів для дотримання прав своїх громадян, які постраждали внаслідок анексії Криму і війни на сході, як це передбачено її зобов'язаннями відповідно до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, який був ратифікований Україною 19 жовтня 1973 року (Скринька, 2004).

Внутрішньо переміщені особи та особи, які залишилися проживати на тимчасово окупованій території стикаються з численними проявами дискримінації. Здебільшого це прямий наслідок законодавчо встановлених обмежень у доступі до реалізації певних прав та свобод осіб, що проживали чи залишилися проживати на тимчасово окупованій території.

До таких обмежень можна віднести, зокрема, неможливість голосувати на місцевих виборах, отримувати пенсійні виплати на загальних підставах, обмеження свободи пересування, обмеження у підприємницькій діяльності, податковій та банківській сферах тощо.

Так, відповідно до Закону України «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної

діяльності на тимчасово окупованій території України», фізичні особи, які мають зареєстроване місце проживання на тимчасово окупованій території Криму, з метою оподаткування та здійснення митних формальностей визнаються нерезидентами, а дохід із джерелом походження з тимчасово окупованої території оподатковуються як іноземний дохід. Так, при продажі рухомого майна (наприклад, машини, яка зареєстрована в Криму) особа має заплатити 18% податку, тоді як інші громадяни України платитимуть 5%. Дія зазначеного закону поширюється і на банківські послуги, а єдиною умовою доступу до таких послуг для мешканців Криму залишається отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

Основним завданням, яке стоїть перед Україною є створення умов для отримання пенсії особами, які перебувають на окупованих територіях. Ті, хто залишився на окупованій території, не мають ні пенсійного, ні соціального захисту. Вони залишаються однією з найбільш вразливих категорій осіб. Їхні проблеми починаються ще з перетину лінії розмежування, проходження пропускних пунктів, обмеження перевезення особистих речей. Проблемою також є процес намагання отримати такими особами соціальних та пенсійних виплат. Що ж стосується соціальної допомоги людям, які проживають на окупованих територіях, то вони можуть отримати її тільки, якщо зареєструються як внутрішньо переміщені особи.

Наразі майже 700 тисяч пенсіонерів з Донецької та Луганської областей, які до війни отримували пенсію, її не отримують, а борг перед цими пенсіонерами вже склав 62 млрд гривень і постійно збільшується. Суттєві перешкоди в оформленні пенсійних виплат чиняться і для внутрішньо переміщених осіб з Криму, включаючи незаконну практику Пенсійного фонду України щодо передачі персональних даних кримчан до Російської Федерації. Важливим є створення ефективного механізму, який дозволить особам, що залишилися проживати на окупованих територіях або перемістилися звідти, отримувати належну їм пенсію.

Ще однією проблемою переселенців є те, що вони не можуть інтегруватися, допоки не отримають житло. Через те, що переселенці не можуть отримати житло, вони не мають права голосувати на місцевих виборах.

Одним із найпоширеніших проявів дискримінації осіб, що постраждали внаслідок конфлікту, можна вважати дискримінацію при реалізації права на соціальний захист. Право на соціальне

забезпечення та захист є одним із основоположних прав людини, що відображено в міжнародних договорах про права людини, стороною яких є Україна. Право на пенсію є невід'ємним елементом соціального захисту та соціального забезпечення. Крім цього, право на пенсію закріплено в Конституції України, яка передбачає, що «громадяни мають право на соціальний захист» та «пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом». Право на отримання пенсійних виплат підпадає під дію статті 1 Протоколу 1 до Європейської конвенції з прав людини, оскільки стосується захисту права власності. Нарешті, у своїй практиці Європейський суд з прав людини визнав, що позбавлення пенсії може становити нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження, заборонене статтею 3 Європейської конвенції з прав людини (Задорожній, Буткевич, 2004).

Втручання у право на пенсію внутрішньо переміщених осіб та інших осіб, які постраждали від конфлікту, є незаконним. По-перше, воно не передбачено законом: згідно з Конституцією України, право на пенсію може бути обмежене лише на підставі закону, а постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» № 365 регулює виплату пенсій внутрішньо переміщеним особам, є підзаконним нормативно-правовим актом, а не законом. По-друге, таке втручання не є виправданим жодними законними цілями. По-третє, це втручання є непропорційним, оскільки для багатьох осіб пенсія є не тільки основним, а і єдиним джерелом доходу. Неможливість реалізувати право на пенсію позбавляє цих осіб гідного рівня життя. Так, існує різниця у ставленні до незареєстрованих внутрішньо переміщених пенсіонерів порівняно з зареєстрованими пенсіонерами - внутрішньо переміщеними особами, а також різниця у ставленні до пенсіонерів - внутрішньо переміщених осіб (як зареєстрованих, так і незареєстрованих) та до інших пенсіонерів в Україні. Така різниця у ставленні не може бути виправданою жодними законними цілями.

Наразі, для жителів тимчасово окупованого Криму та м. Севастополь і окупованої частини території Донецької та Луганської областей запроваджені різні порядки отримання пенсії.

Для отримання пенсії громадянами України, які проживають на окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, необхідно звернутися до визначених органів Пенсійного фонду

України на підконтрольній Уряду України території та додатково надати документи уповноваженого органу Російської Федерації про те, що особі не призначалася пенсія за місцем реєстрації на території Криму, а також особисту декларацію про відсутність громадянства держави-окупанта. Виплата пенсії розпочинається/поновлюється після надходження пенсійної справи на запит територіальних управлінь Пенсійного фонду України разом з документами про припинення або непризначення виплати пенсії. Така ситуація призводить до розголошення персональних даних отримувача виплати державі-агресору. Крім того, варто зауважити, що виплата пенсії громадянину не почнеться, допоки паперова пенсійна справа не буде отримана Пенсійним фондом України.

Водночас Уряд України не гарантує жителям тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей забезпечення права на соціальні та пенсійні виплати, а спонукає їх користуватися порядком отримання пенсії, який діє лише для внутрішньо переміщених осіб. Тобто для того, щоб мати можливість отримувати законно зароблену протягом свого життя пенсію, такі громадяни змушені виїжджати на підконтрольну Уряду України територію та ставати на облік як внутрішньо переміщені особи. Ця ситуація призводить до невідповідності офіційної статистики щодо внутрішньо переміщених осіб реальній кількості громадян, які вимушено покинули власні домівки через війну та потребують допомоги в інтеграції до нових громад на підконтрольних Уряду України територіях.

За даними Міністерства соціальної політики України, близько 1 278 тис. громадян, які мають право на державну пенсію, проживали на сьогоднішній тимчасово окупованій території Донецької та Луганської областей у 2014 році. Станом на червень 2018 року лише 510 тис. пенсіонерів з числа внутрішньо переміщених осіб з Донецької та Луганської областей отримують пенсію. Це означає, що близько 700 тис. пенсіонерів з тимчасово окупованих територій не отримують пенсію від України. При цьому, відповідно до судової практики, за більшістю позовів, в яких оскаржувалося припинення виплат пенсії мешканцям тимчасово окупованих територій, рішення були вирішені на користь заявників (Внутрішньо переміщені особи. *Офіційна веб-сторінка Міністерства соціальної політики України*).

Неможливість отримати пенсію мешканцями тимчасово окупованих територій може спричиняти нові хвилі їх переміщення або спонукати їх до штучної реєстрації як внутрішньо переміщені особи

з метою реалізації свого права на пенсію. Це також можна розцінити як примус до переміщення, що суперечить Керівним принципам ООН з питань внутрішнього переміщення (1998 р.) (Guiding Principles on Internal Displacement / United Nations. *Official Web-site of the United Nations High Commissioner for Refugees*).

Щодо питання виплати пенсій внутрішньо переміщеним особам, необхідно зазначити, що у Керівних принципах ООН з питань внутрішнього переміщення заборонена дискримінація внутрішньо переміщених осіб на підставі факту внутрішнього переміщення щодо користування правами на вільне об'єднання та рівну участь у житті громад, правом голосу й участі в управлінні та публічному житті, у тому числі правом мати доступ до засобів, необхідних для реалізації цих прав. Проте наразі для внутрішньо переміщених осіб встановлені додаткові дискримінаційні умови для отримання ними пенсійних виплат. Так, пенсіонер, був взятий на облік як внутрішньо переміщена особа, повинен періодично проходити так звану ідентифікацію, тобто підтвердження особи в установах Ощадного банку України. У разі повернення пенсіонера або тривалого перебування на тимчасово окупованій території виплата пенсії буде припинена. Якщо ж у майбутньому пенсія буде поновлена, несплачені суми пенсій за минулий період не повертаються. (Відповідно до Постанови КМУ від 25.04.2018 року № 335, соціальні виплати і пенсія, які не сплачені за минулий період, обліковуються та виплачуються на умовах окремого порядку, визначеного Кабінетом Міністрів України. Наразі цей порядок не розроблений.)

Фактично, додаткові умови, встановлені для отримання пенсії внутрішньо переміщеними особами, не застосовуються для всіх інших пенсіонерів України, є дискримінаційними й такими, що не відповідають критеріям необхідності та пропорційності. Крім того, вони не відповідають і Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», що було встановлено в численних рішеннях судів, зокрема Верховного суду України. (Верховний Суд при розгляді справи № 263/7763/17 роз'яснив, що не можна припинити виплачувати пенсії переселенцям через їх відсутність за місцем проживання (Верховний Суд визнав незаконними перевірки переселенців для отримання виплат, 2018).

Окрім офіційних процедур, затверджених окремими Постановами Уряду України, на практиці причиною припинення виплат пенсій для внутрішньо переміщених осіб стають так звані списки

Служби безпеки України. Відповідно до Постанови КМУ № 365, усі види соціальних виплат та виплата пенсії внутрішньо переміщеним особам можуть бути зупинені на підставі інформації від Служби безпеки України про те, що особа повернулася на постійне місце проживання на тимчасово окупованих територіях. Відсутність будь-яких затверджених процедур щодо порядку складання, верифікації та надання такої інформації призвела до значних зловживань та безпідставного припинення виплат. Так, за інформацією ГО «Донбас СОС», на початку 2016 року соціальні виплати і пенсії на підставі зазначених «списків СБУ» були припинені 460 тис. внутрішньо переміщеним особам, у 2017 році – 200 тис. внутрішньо переміщеним особам.

Отже, фактично держава може свавільно, порушуючи власне законодавство, припинити виплати пенсій внутрішньо переміщеним особам на дискримінаційних підставах, хоча пенсія зазвичай є єдиним джерелом існування для осіб похилого віку.

Таким чином у контексті збройного конфлікту питання забезпечення прав постраждалих від конфлікту осіб, у тому числі внутрішньо переміщеним особам, належить до найбільш гострих і нагальних.

Отже, сепаратистські процеси є негативними для Української Держави в цілому: порушується механізм функціонування політичної системи, падає легітимність центральної влади, загальнодержавна політика переживає кризу. Сепаратизм, створюючи загрозу державному суверенітету, підриває територіальну цілісність, порушує принципи геополітичної безпеки держави, знижує її міжнародний престиж та знижує соціальні стандарти для громадян.

У зв'язку із наведеним для недопущення проявів сепаратизму необхідно підвищувати соціальний рівень життя громадян, особливо на територіях, які необхідно повернути до складу України.

Література:

Верховний Суд визнав незаконними перевірки переселенців для отримання виплат (2018). *Центр інформації про права людини*. URL: https://humanrights.org.ua/material/verkhovnij_sud_viznav_nezakonnimi_perevirki_pereselenciv_dlja_otrimannja_viplat_

Внутрішньо переміщені особи. *Офіційна веб-сторінка Міністерства соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>

Герасіна, Л. М., Погрібна, В. Л., Поліщук, І. О. (2015). Політологічний енциклопедичний словник / за ред. М. П. Требіна. Х.: Право.

Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 № 365. *Урядовий кур'єр*, 2016, 11 черв, № 111.

Задорожній, О. В., Буткевич, О. В. (2004). Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод. Українська дипломатична енциклопедія: у 2-х т. / редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України. Т. 1.

Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, Ст. 141.

Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 43, Ст. 2030.

Резнікова, О. О., Місюра, А. О., Дрьомов, С. В., Войтовський, К. Є. (2016). Міжнародний досвід боротьби із сепаратизмом: висновки для України: аналіт. доп. К.: НІСД.

Скринька, Д. В. (2004). Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України. Т. 2.

Guiding Principles on Internal Displacement / United Nations. *Official Web-site of the United Nations High Commissioner for Refugees*. P. 3-4. URL: <http://www.unhcr.org/protection/idps/43ce1cff2/guiding-principles-internal-displacement.html>.

References:

Deyaki py`tannya zdijsnennya social`ny`x vy`plat vnutrishn`o peremishheny`m osobam: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny` vid 08.06.2016 # 365 [Some issues of social payments to internally displaced persons: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 8, 2016 No. 365]. *Uryadovyy kur'yer* [Government courier], 2016, 11 cherv, # 111. [in Ukrainian].

Gerasina, L. M., Pogribna, V. L., Polishhuk, I. O. (2015). Politologichny`j ency`klopedy`chny`j slovny`k / za red. M. P. Trebina [Political Science Encyclopedic Dictionary / ed. M. P. Trebina]. Х.: Pravo. [in Ukrainian].

Guiding Principles on Internal Displacement / United Nations. *Official*

Web-site of the United Nations High Commissioner for Refugees. P. 3-4. URL: <http://www.unhcr.org/protection/idps/43ce1cff2/guiding-principles-internal-displacement.html>. [in Ukrainian].

Konstytuciya Ukrayiny` [Constitution of Ukraine]. *Vidomosti Verxovnoyi Rady` Ukrayiny` (VVR)* [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (BBR)], 1996, # 30, Ct. 141. [in Ukrainian].

Pro stvorennya vil`noyi ekonomichnoyi zony` «Kry`m» ta pro osobly`vosti zdijsnennya ekonomichnoyi diyal`nosti na ty`mchasovo okupovanij tery`toriyi Ukrayiny`: Zakon Ukrayiny` [On the Creation of a Free Economic Zone «Crimea» and on the peculiarities of economic activity in the temporarily occupied territory of Ukraine: Law of Ukraine]. *Vidomosti Verxovnoyi Rady` (VVR)* [Information of the Verkhovna Rada (BBR)], 2014, # 43, Ct. 2030. [in Ukrainian].

Reznikova, O. O., Misyura, A. O., Dr`omov, S. V., Vojtovs`ky`j, K. Ye. (2016). Mizhnarodny`j dosvid borot`by` iz separaty`zmozom: vy`snovky` dlya Ukrayiny`: analit. dop. [International experience in the fight against separatism: conclusions for Ukraine: analyte. ext]. K.: NISD. [in Ukrainian].

Skry`n`ka, D. V. (2004). Mizhnarodny`j pakt pro ekonomichni, social`ni ta kul`turni prava 1966 [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights 1966]. *Ukrayins`ka dy`plomaty`chna ency`klopediya: U 2-x t. /redkol.: L. V. Gubers`ky`j (golova) ta in.* [Ukrainian Diplomatic Encyclopedia: In 2 vols / ed. : LV Gubersky (chairman) and others]. K.: Znannya Ukrayiny`. T. 2. [in Ukrainian].

Verxovny`j Sud vy`znav nezakonny`my` perevirky` pereselenciv dlya otry`mannya vy`plat (2018) [The Supreme Court found illegal checks on migrants to receive payments (2018)]. *Centr informaciyi pro prava lyudy`ny`* [Human Rights Information Center]. URL: https://humanrights.org.ua/material/verkhovnij_sud_viznav_nezakonnimi_perevirki_pereselenciv_dljia_otrimannjia_viplat_. [in Ukrainian].

Vnutrishn`o peremishheni osoby` [Internally Displaced Persons]. *Oficijna veb-storinka Ministerstva social`noyi polity`ky` Ukrayiny`* [The official website of the Ministry of Social Policy of Ukraine]. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>. [in Ukrainian].

Zadorozhnyj, O. V., Butkevych O. V. (2004). Yevropejs`ka konvenciya pro zaxy`st prav lyudy`ny` i osnovny`x svobod [European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. *Ukrayins`ka*

dy`plomaty`chna ency`klopediya : u 2-x t. / redkol.: L. V. Gubers`ky`j (golova) ta in. [Ukrainian Diplomatic Encyclopedia: in 2 volumes / ed.: L. Gubersky (chairman) and others]. K.: Znannya Ukrayiny`. T. 1. [in Ukrainian].

Анотація

Лобода К. С. Соціальний вплив держави на протидію сепаратизму в Україні. – Стаття.

Відповідно до статті 1 Конституції України, Україна є суверенною та незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. У статті 2 зазначено, що Україна є унітарною державою.

Очевидно, що в 2014 році Євромайдан спричинив кристалізацію цінності та територіальний сепаратизм різних регіонів України, що буде стимулюватися державними та громадськими організаціями сусідньої країни.

Згідно з історичним досвідом, прихильники сепаратизму можуть вдаватися до ненасильницьких акцій (пропагандистські акції, діяльність політичних партій, громадських рухів, проведення масових мітингів, референдумів тощо) для досягнення своїх цілей, а також до використання збройних форм і методів боротьби (терористичні акти, диверсія, використання повстансько-партизанської тактики тощо). Відповідно, методи, які використовуються державами для збереження територіальної цілісності, можна приблизно поділити на два основні типи: ненасильницькі та насильницькі (насильницькі чи репресивні). Ненасильницькі методи включають політичні та економічні заходи, включаючи: обґрунтовану соціальну політику.

Тимчасова окупація територій Автономної Республіки Крим, Донецької та Луганської областей негативно вплинула на весь спектр прав їх мешканців і, в багатьох випадках, спричинила їх вимушену міграцію.

За даними Міністерства соціальної політики України, станом на жовтень 2019 року в Україні нараховували 1 мільйон 413,6 тисяч внутрішньо переміщених осіб з Донбасу та Криму. У тому числі - понад 785 тис. Пенсіонерів, 240 тис. Дітей та приблизно 48 тис. інвалідів. На думку міжнародних експертів, Україна не вживає достатніх заходів щодо поваги прав своїх громадян, які постраждали внаслідок анексії Криму та війни на сході, як це передбачено її зобов'язаннями відповідно до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, ратифікованого Україною 19 жовтня 1973 року.

Дискримінація у здійсненні права на соціальний захист може вважатися однією з найпоширеніших форм дискримінації осіб, постраждалих внаслідок конфлікту. Право на соціальне забезпечення та захист є одним із основних прав людини, відображених у міжнародних договорах про права людини, учас-

никами яких є Україна. Право на пенсію є невід'ємною частиною соціального захисту та соціального забезпечення.

Фактично додаткові умови отримання пенсії внутрішньо переміщеними особами не стосуються всіх інших пенсіонерів України, є дискримінаційними та не відповідають критеріям необхідності та пропорційності.

Таким чином, сепаратистські процеси є негативними для української держави в цілому: механізм функціонування політичної системи порушений, легітимність центрального уряду падає, національна політика переживає кризу. Сепаратизм, загрожуючи суверенітету держави, підриває територіальну цілісність, порушує принципи геополітичної безпеки держави, знижує її міжнародний престиж та знижує соціальні стандарти для громадян.

З огляду на викладене, для запобігання проявам сепаратизму необхідно підвищити соціальний рівень життя громадян, особливо на територіях, які потрібно повернути Україні.

Ключові слова: сепаратизм, внутрішньо переміщені особи, пенсії, тимчасово окуповані території.